

Spanyol követjelentés Szeged visszavívásáról

BARTA LÁSZLÓ

(*Szentes, Csongrád Megyei Levéltár*)

Szeged visszavívása 1686. október 22-én győzelmesen befejeződött. Október 31-én Burgomayne márki spanyol követ részletes beszámolót küldött Bécsből Madridba királyának, II. Károlynak. E követi jelentés kapcsán a szerző megragadja az alkalmat, hogy röviden ismertesse Spanyolország részvételét a felszabadító háborúban, a cím-ben szereplő irat lelőhelyét, a Simancasi Országos Levéltárt, valamint az ottani hungarika-kutatás történetét és eredményeit.

1

1684-ben XI. Ince pápa kezdeményezésére létrejött a Szent Liga, és megkezdődött Magyarország felszabadítása a török hódoltság alól. Az európai keresztény hatalmak egy része hadviselő félként, más részük önkéntesekkel és pénzsegéllyel vette ki részét a közös küzdelemből. Spanyolországot dinasztikus és hatalmi érdekei megakadályozták abban, hogy reguláris hadsereget küldjön a magyarországi hadszínterre. Iszlám-ellenes hagyományai, földközi-tengeri érdekeltségei és családi kapcsolatai azonban arra készítették, hogy Habsburg II. Károly spanyol király hatalmas összegekkel és önkéntesekkel támogassa unokafivérét, I. Lipót német-római császárt és magyar királyt.

Mind a pénzbeli hozzájárulás, mind az önkéntesek száma tekintetében a legkülönbözőbb vélemények vannak forgalomban a történeti irodalomban. Vannak, akik mindössze néhány százezerre becsülik a spanyol segélyt (a pénzegység meghatározásában sem lehet tudni semmi biztosat: tallér, forint, real, escudo stb.), a szerző által feltárt egyik dokumentum szerint a törökellenes felszabadító háborúban részt vevő uralkodók 1688. október 2-ig összesen 25 milliót kaptak — a pénznemet azonban ez az irat sem közli. Önkéntesek is szép számban érkeztek: a bizonytalan források és az ezeken alapuló feldolgozások kb. 400-ra becsülik a hispán hősök számát, kontingensük alighanem a legnagyobb volt a nem hadviselő országokéi közül.

Spanyol zsoldosok már a 16. században is harcoltak Magyarországon. A pogány török elleni küzdelem a mélyen vallásos spanyol katona számára szinte megszentelte a magyar földet. 1686-ban a kései unokák, Don Felix de Astorga, az önkéntesek parancsnoka, Béjar herceg, Escalona hercege, Castel Monjaco márki, Avilafuente márki, Almeida, Don Rodrigo de los Herreros lovassági kapitány, Losana, Moreno, Don Juan Francisco Manrique, Antonio Mendoza, Llaneres márki, Olocau grófja, Villena márki, Leganes márki, Don Mateo Morón, Piccolomini herceg, Ursello grófja,

Valero márki, Don Gaspar de Zúñiga — hogy itt csak az előkelőbb családok sarjait említsük — Magyarországon akartak nevüknek dicsőséget, lelküknek üdvösséget szerezni. A Buda elleni első roham alkalmával, 1686. július 13-án az első sorokban törtek előre, befészkeltek magukat a várfalon tört résbe, a halált megvető, sőt kihívó hősiességgel tartották magukat már teljesen reménytelen helyzetükben is, és iszonyú veszteségeket szenvedtek. Lotharingiai Károly főparancsnok a csodálat hangján szólt páratlan heroizmusokról a spanyol királynak írt levelében. Buda visszavívásában és a felszabadító háború további csatáiban a spanyol hősök mindig kitüntették magukat. Közülük sokan hazánkban telepedtek meg, néhányan magas tisztséghez jutottak. Mások itteni érdemeik alapján csináltak katonatiszti karriert a spanyol vagy a császári hadseregben.

2

A spanyol részvétel fő forrásai a Simancasi Országos Levéltárban (Archivo General de Simancas) vannak, amely egyike az öt spanyol országos, központi, történelmi levéltárnak. Ebben az archívumban őrzik az egységes Spanyolország kormány-szerveinek iratait a 15. század végétől a 18. század végéig. Simancas kisváros Ó-Kasztília északi részén, Valladolidtól nyugatra. A 15. század végén épült várkastély ma a spanyol korona levéltárának otthona. Katolikus Ferdinánd 1509-ben megparancsolta, hogy a királyi hatalmat érintő iratokat gyűjtsék össze Valladolidban, a királyi kancellária épületében. V. Károly 1540-ben elrendelte, hogy a levéltárt költöztessék át a simancasi várkastélyba. II. Fülöp még a magánlevéltárakból is ideszállíttatta a koronát, azaz a királyi hatalmat érdeklő iratokat.

A simancasi levéltár 1844-ig kizárólagosan adminisztratív, ügyviteli levéltár volt. Abban az esztendőben királyi rendelet engedélyezte a történetírói célú kutatásokat. Ma már zárt levéltárnak tekinthető, anyaga csak vásárlásból vagy adományból gyarapszik.

Anyaga 75 972 raktári egységből, azaz kötetből és csomóból áll. Ez a hatalmas irategyüttes 8 csoportban (grupo) 28 szekcióra (sección, fondo) tagolódik, a központi kormányisztervek tagolódása és változásai szerint. Kutatásukat egy az egész levéltárra kiterjedő kalauz (*Angel de la Plaza Bores: „Archivo General de Simancas. Guía del Investigador.”* Revisada y actualizada por *Asunción de la Plaza Santiago*. Madrid, 1980²) és számos, egyes fondokat és fondrészeket ismertető katalógus segíti.

A simancasi levéltár 28 fondjából a magyarországi felszabadító háborúk szempontjából egy számít elsőrendűen fontosnak: a II. Secretaría de Estado 1285–1833, vagyis a Államtitkárság, valójában az Államtanács (Consejo de Estado) iratai. 8769 iratcsomója 49 sorozatra oszlik. A legrégebbi iratok Katolikus Ferdinánd rendeletére kerültek ide. Az Államtanácsot valószínűleg V. Károly hívta életre, azzal a céllal, hogy a külügyekkel foglalkozzék. Az Államtanács intézménye II. Fülöp uralmának alatt, 1568-tól szilárdult meg. Tagjai a legelőkelőbb egyházi és világi méltóságok közül kerültek ki. Feladata a háború és béke, a szövetségek, egyezmények, szerződések, a külföldi kapcsolatok, a külkereskedelem megtárgyalása, a követek és ügynökök kinevezésének, utasításaik és meghatalmazásaik előkészítése volt. Amikor II. Fülöp uralma alatt az Államtanácsból az egyes külföldi államokkal és a birodalom távolabb fekvő tartományainak ügyeivel foglalkozó kisebb tanácsok váltak ki, felügyeleti jogot kapott fölöttük. A fond iratait országonként (tanácsonként) a már említett 49 sorozatban helyezték el. Az egyes sorozatokban az Államtanács működési mechanizmusa szerint a következő alsorozatok vannak:

Levelezés (Correspondencia)

Tanácsülési jegyzőkönyvek és levelek (Consultas y cartas)

Tanácsülési jegyzőkönyvek, rendeletek, feljegyzések (Consultas, decretos, notas)

Tanácsülési jegyzőkönyvek fogalmazványai (Minutas de consultas)

Hivatali fogalmazványok (Minutas de despachos)

Fontosabb ügyek (Negocios notables)

Az Államtitkárság fondjából a következők tartalmazzák a felszabadító háborúkkal kapcsolatos iratokat:

Flandriai ügyek (Negociación de Flandes)

Németországi ügyek (Negociación de Alemania)

Franciaországi ügyek (Negociación de Francia)

Angliai ügyek (Negociación de Inglaterra)

Római ügyek (Negociación de Roma)

Milánói ügyek (Negociación de Milán)

Velencei és jón-tengeri ügyek (Venecia e Islas Jónicas)

Genovai ügyek (Negociación de Génova)

A magyarországi törökellenes háborúk kutatójának szempontjából leginkább a Negociación de Alemania iratai jöhetnek számításba. Ezek a Német-Római Birodalom ügyeivel foglalkozó államtanácsi iratok, azonban fontos információkat tartalmaznak Magyarország, Erdély, a román fejedelemségek, Lengyelország, Flandria, az itáliai fejedelemségek, Oroszország, Svédország és Törökország vonatkozásában is.

A felszabadító háborúra vonatkozó iratok elsősorban követi jelentések. A bécsi spanyol követ rendszeresen, általában kéthetenként — egy-egy nagy győzelem után azonnal — tájékoztatta királyát a hozzá érkezett levelek vagy szóbeli hírek alapján. Értesüléseit elsősorban a bécsi udvarban szerezte, olykor azonban a császár és a hadvezérek személyes levelben szolgáltatott információkat. Ezek a követ postájával érkeztek Madridba. Az államtitkár gondoskodott a levelek fordításáról és kivonatok készítéséről, hogy az Államtanács gyorsan és hatékonyan intézkedhessen. Máskor a Madridban akkreditált követ juttatta el uralkodója levelét a spanyol királyhoz.

Az 1683 és 1699 közötti levelekből és államtanácsi jegyzőkönyvekből pontosan rekonstruálható a hadjáratok eseménytörténete. Ennél fontosabb azonban, hogy a követ, az Államtanács és az uralkodó személyes véleményét is megismerjük az iratokból.

Az Államtanács működési mechanizmusa szerint egy magyarországi ügy a következőképpen futott át a külügyi kormányzat hivatalain:

1. A bécsi spanyol követ egy ügynökétől, kémétől jelentést, vagy magától a császártól, esetleg egy hadvezértől, ill. külföldi uralkodótól, pl. Erdély fejedelmétől levelet kapott.

2. Ezt a levelet mellékelte saját, kb. kéthetenként küldött jelentéséhez, amely a rendes postaúton 10—14 nap alatt érkezett meg Madridba.

3. A királyhoz címzett levelet az államtitkár vette át, lefordította, ha nem spanyol nyelvű volt, minden levélről kivonatot készített, és ezeket terjesztette az Államtanács rendes havi ülése elé.

4. Az Államtanács megtárgyalta az ülésre kitűzött ügyeket, tagjai kifejtették véleményüket, majd hozzátették: „Mindazonáltal Felsőged tetszése szerint határoz.”

5. Az uralkodó határozatát előbb fogalmazványban, majd tisztázott dekrétumban rögzítették, és közölték az illetékes kormányszervvel.

A magyarországi ügyekre nézve II. Károly minden esetben elfogadta I. Lipót véleményét, amelyet Burgomayne márki közvetített vagy a madridi birodalmi követ.

Lipót viszont magyarországi politikájának jóváhagyását igényelte spanyol unokatestvérétől. II. Károly a legnagyobb győzelmek után elrendelte a hálaadó mise celebrálását és a nagyvárosok esti kivilágítását. 1690-ben Lipót kérdésére, hogy Erdély önálló fejedelemség maradjon-e, vagy örökös császári tartomány legyen-e, az utóbbit javasolta. Úgy is lett. Az Államtanács nem mindig fogadta el a követ véleményét, olykor a tagok állásfoglalása is megoszlott. Alkalmanként az uralkodó határozata csak ennyi volt: „Hagasse assy”, azaz úgy legyen, néha saját véleményét emelte határozati erőre, még az Államtanácsé ellenében is.

3

A magyar történetírás 1868-ban fedezte föl Simancast: *Frankl (Fraknoi) Vilmos* nyaralás közben Pázmány Péter spanyolországi nyomait kutatva bukkant rá erre a hihetetlenül bővizű forrásra. Eredményeiről „Tanulmányaim Spanyolország állami levéltárában” címmel a Századok 1869/3. számában írt. 1871-ben a Magyar Tudományos Akadémia ismét őt küldte ki, de az ottani forradalmi események miatt küldtése megghiúsult. Ekkor az MTA kérésére a simancasi levéltárosok vállalkoztak hungarika-gyűjtésre. A feltárt iratok az 1514-től az 1618-ig tartó időszakra vonatkoznak, így pontos lelőhelyük a témánk szempontjából érdektelen. Valamikor az első világháború előtt Ballagi Aladár és Thallóczy Lajos is járt Simancasban, kutatásaik eredményéről azonban szinte semmit sem tudunk.

1921-ben *Szittyay Dénes* hét hónapot töltött Spanyolországban, s ideje javát levéltárakban, elsősorban Simancasban töltötte. Ótőle származik a simancasi levéltár első magyar nyelvű ismertetése, amely a Levéltári Közlemények 1924. évi számában jelent meg „A Simancasi Spanyol Állami Levéltár” címmel. Bemutatja a várkastély-levéltárt, összefoglalja négy évszázados történetét, közli az iratanyag fondjait, és főként részletesen leírja az Államtanács létrejöttét, összetételét, változásait, feladatkörét és működését, valamint ezek tükröződését az iratanyagban. Szinte teljes képet ad erről a magyar kutatókat leginkább érdeklő fondról, sorozatairól és alsorozatairól. 176 csomóban kb. 36 000 iratot nézett át, ezek között 773 hungarikát talált és fényképezett le az 1529 és 1738 közötti időszakból. A másolatok a Magyar Országos Levéltárban vannak elhelyezve U 125. jelzettel. Közöttük 24 olyan dokumentumé is, amelyek a Buda visszafoglalása körüli időkben keletkeztek. Kutatásairól a Magyar Történelmi Társulat 1922. február 16-i ülésén számolt be „A simancasi spanyol állami levéltár magyar vonatkozású anyaga” címmel. Előadása megjelent a Történelmi Szemle 1922. évi számában.

Fél évszázadnyi szünet után *Bekény István*, a MOL osztályvezetője két hónapot töltött Spanyolországban tájékozódás, kapcsolatteremtés és kutatás céljából. Simancasból egy 1970-ben, ottani levéltárosok által készített hungarika-jegyzékkel tért haza, amely „Documentos relativos a la historia de Hungría” címmel 281 hungarika regesztáját tartalmazza, közülük 24 a felszabadító háborúra vonatkozik. Ő hozta haza és helyezte el a MOL Központi Könyvtárában 8/21 727. számon a már említett levéltári kalauz, a „Guía” első kiadású példányát.

1979-ben *Muzsnai Lászlóné*, a MOL főlevéltárosa tájékozódott Simancasban, de rendszeres kutatást nem végzett.

1979. november 29-én Madridban a spanyol és a magyar kormány szerződést kötött a kulturális és tudományos együttműködésről. Az ennek szellemében fogant 13/1981. V. 6. MT. sz. rendelet VIII. cikkelye előírja a levéltárosok együttműködését és cseréjét is. Az egyezmény szerint évenként egy magyar levéltárost fogad a spanyol fél. Azóta a spanyolországi hungarika-gyűjtés tervszerűen folyik.

1981-ben *Barta László* szentesi levéltár-igazgató utazott. Két hetet töltött Simancasban, és ott 111 hungarikát gyűjtött az államtitkársági fond 1528 és 1597 közötti irataiból. Felhívta a figyelmet a Király Történelmi Akadémia Könyvtárának (Biblioteca de la Real Academia de la Historia, Madrid) 9-3-5-G-50 jelzetű kéziratára. Ez a 217 lapos, francia nyelvű manuskriptum „A keresztény seregek harcai Magyarországon a törökök ellen 1683—1684—1685-ben” (Les Campagnes des Armées Chretiennes contre les Turcs en Hongrie 1683, 1684 et 1685) címet viseli. Naplószerű tudósítás a jelzett évek hadműveleteiről. A kézirat teljes másolatát *Zombori István*, a szegedi Móra Ferenc Múzeum munkatársa 1982-ben hazahozta. Simancasban is kutatott, és az államtitkársági fondból igen sok hungarika másolatát hozta haza.

1983 tavaszán *Pap Gáborné*, a MOL osztályvezetője — aki 1975-ben már dolgozott spanyol levéltárakban, de Simancasban nem — folytatta az államtitkársági fond kutatását, és az 1598—1611 közötti évekből 149 hungarikát tárt fel. Próbaképpen belelapozott az 1684. és az 1686. évek irataiba is, és a felszabadító háborúra vonatkozóan 36 dokumentumot talált.

1983 őszén ismét *Barta László* folytatta az államtitkársági fond föltárását. Az 1613—1617. évi követi levelezést, az 1600—1631. és az 1659—1660. évi államtanácsi jegyzőkönyveket lapozta végig a Németországi ügyek sorozatában, és 73 hungarikát jelölt ki mikrofilmezésre.

Időközben kezdett kibontakozni a Buda és Magyarország felszabadításának tricentenáriumára készítendő nagy levéltári vállalkozások terve. Budapest Főváros Levéltára megbízást kapott, hogy gyűjtse össze és adja ki a hazai és az európai levéltáraknak a 300 évvel ezelőtti eseményekre vonatkozó iratait.

Pálmány Béla, az Új Magyar Központi Levéltár tudományos főmunkatársa 1984-ben már ezzel a határozott céllal utazott Spanyolországba. Simancasban az államtitkársági fond németországi ügyeinek államtanácsi jegyzőkönyveiből az 1682., 1683., 1687. és 1688. éveket kutatta át, fel is tárt bennük 138 hungarikát.

A tricentenáriumra készülő nagy művek kiadója, a BFL 1984-ben *Barta Lászlót* bízta meg a spanyolországi levéltárak, különösen a Simancasi Országos Levéltár bemutatásával és a felszabadító háború levéltári forrásainak összegyűjtésével, mint-hogy a spanyol levéltárosok — ellentétben más országokéival — nem vállalták ezt a munkát. Ezért 1985-ben csak Simancasban dolgozott, és sikerült teljessé tennie a II Secretaría de Estado, Negociación de Alemania, Consultas, decretos, notas 1863—1699 közötti magyarországi tárgyú iratainak föltárását, s az addig hiányzó évek irataiból 114 hungarikát választott ki mikrofilmezésre, regesztázott, néhányat közülük másolatban haza is hozott.

4

Budavár visszavívásának 300. évfordulójára megjelent a hatalmas munka: „Buda expugnata 1686. Europa et Hungaria 1683—1718. A török kiűzésének levéltéri forrásai I—II.” Budapest, 1986. Szerkesztették: *Bariska István*, *Haraszi György*, *Varga J. János*. 1287 pag., I—XXXVI és I—L képmell., 2 térképmell. Benne 18 ország levéltárai mutatják be intézményüket és a magyarországi felszabadító hadjáratra vonatkozó irataikat. A „Spanyol Királyság” című fejezet (919—953.) történeti bevezetőjét *Kalmár János*, az Eötvös Loránd Tudományegyetem tanára írta, a Simancasi Országos Levéltárnak és iratanyagának általános ismertetője *Barta László*, a hungarikák regesztáinak közlése *Barta László* és *Pap Gáborné* munkája.

A II. kötet 934. lapján egy rövid regesztá:

„Bécs, 1686. okt. 31. Burgomayne márki, bécsi spanyol követ levele II. Károly-

hoz. A követ részletes jelentést küld a szegedi csatáról, méltatja a győzelem jelentőségét, különösen azt, hogy Szeged bevétele megnyitja az utat dél és kelet felé. Spanyol nyelvű, eredeti.”

A 300 évvel ezelőtt megvívott csata történetét jól ismerheti az olvasóközönség. Számos történeti munka közül *Dudás Gyula* „A zentai ütközet és Szeged visszavétele 1686-ban” című, *Zentán*, a 200. évfordulón megjelent könyve részletesen elmeséli a két várost érintő esemény történetét. Újabb *Szakály Ferenc* foglalta össze az ostrom történetét „Szeged visszavétele” címmel a várostörténeti monográfiájában („Szeged története 2. 1686—1848”. Sorozatszerkesztő: *dr. Kristó Gyula*. Szerkesztette: *Farkas József*. Szeged, 1985. 15—25.) Legújabbban pedig a Csongrád Megyei Hírlap október 12-i számában olvashattunk róla két cikket *Giday Kálmán*, ill. *dr. Csonkaréti Károly* tollából.

A követi jelentés jobb megértése céljából emlékezzünk rá, hogy Buda visszavétele után Lotharingiai Károly főparancsnok a dunántúli török várak ellen küldte Badeni Lajos seregét, Szeged ellen pedig De la Vergne altábornagy hadtestét. Október első napjaiban megkezdődött Szeged ostroma, 5-én a császári parancsnok halálos sebet kapott. A helyébe lépő Wallis tábornok a hónap közepén arról értesült, hogy egy török—tatár felmentő sereg Zentára érkezett, sőt Szulejmán nagyvezír is útban van. A skót származású parancsnok Veterani tábornokot küldte ellene. Ez a bátor katona október 20-án Zentánál szétverte az ellenséget, és hatalmas zsákmányt ejtett. Ez a győzelem reménytelenné tette a török számára Szeged védelmét, s az őrség 22-én kapitulált.

5

A hosszúra nyúlt előzmények után következnek végre a címben ígért spanyol követjelentés spanyol nyelvű, betűhív szövege. A követ íródeákja a kor helyesírási szokásait alkalmazta. Az irat levéltári jelzete: Archivo General de Simancas, II Secretaría de Estado, legajo 3928, sin foliar; rövidebben: Simancas, Estado, leg. 3928, sin fol. Az eredeti szöveg végén a szerző megkísérli feloldani a rövidítéseket, majd közli a levél magyar nyelvű szövegét saját fordításában.

+ Señor

Hauiendo auisado aV.M. enmi antecedente lo q. se estaua obrando en Vngria, por los dos Ex'tos quehauian sido à atacar à Seguedin, y finfequirquen aora dire aV. M. que auiendo quedado mandando el Genl. Walis, despues delamuerte del Genl. La verne, el Ex'to q. estaua sobre Seguedin, que aun porsu enfermedad no auia podido llegar el Genl. Carrafa; Continuo el sitio de aquella plaza, quebiendola los Turcos apretada, pensaron socorrerla, paralo qual auiendose adelantado vnos seis mil Tartaros, seguidos de Catorce mil Turcos, conVeynte piezas deArtilleria, y la persona del granVisir segun dicen mando el Walis al Conde Veterany, q. es unbrauo Genl. que con quatro mil Cau.os fuese contoda Velocidad sourelos Tartaros, lo que auiendo el executado y no auiendo podido sorprenderlos, por q. unTrompeta q. toco intempestivamente, los hiço poner endefensa, los embistio formados, pero contanto Vigor q. aunqueseresistieron, mucho los Barua.os al fin huieron de huir dexando mas demil muertos, soure el Campo y quatro mil Cau.os debotin alos nuestros; subcedido esto supo Veterany q. el GranVisir sele acercaua, contodas sus fuersas, qasi sin perder T.po se encamino à el, y auiendo encontrado los Genizaros conla Artilleria, degollo vnos seiscientos dellos, y apoderandose delas piezas fue acargar lo

restante, que temiendo de prouar la fortuna de los primos paso vndio huyendo, y Veterany, auiendo muerto mas de mil hombres, tomado Veynte piezas de Artilleria, y todo el Vagage, no queriendo auentar tanta Victoria, siguiendo vnenemigo tan fuerte, Consolos quatro mil Cauos bolvio á Seguidin quehauiendo visto las Vanderas q. auian tomado a los suyos, y la salua q. consu Artilleria se hacia, capitulo luego, y auisa el Walis q. auian ya entrado quatrocientos Alemanos en ella; esta victoria s'. es grandisima porq. ademas de hauer acauado esto de consternar y desacreditar a los Turcos, es demuchisima Consequencia la plaza, pues dexa enteramente cortada a Agria, y quita la Comunicacion de la Transilvania, á Belgrado por agua, pues entrando el Rio Maratz q. atravesatoda la aquella Prouincia, en el Tiuisco á Seguidin aparta todo Comercio de la Transilvania con las del Turco de la otra parte del Tiuisco, no teniendo aquel Pays otro Rio nauegado q. el Maratz, y pasando al otro Ex'to q. sitiaua á finquirquen dire a V.M. quehallandose el Principe Luis de Badem sobre un rondel de la plaza, serindieron los Baruos a discrecion, Conq. han quedado mas de dos mil Esclauos, y auendose hallado en ella Viures, que faltauan a n'r'o Ex'to, con ellos se encaminara el P'pe Luis á Siclos, que se juzga ya ala orade aora en su poder, despues de que no se saue si atacara ó no á Darda, q. es la Caueza del puente de Oseque, Conque Señor, nose ha podido acauar la Campaña, ni más utilmente, ni mas gloriosamente.

Dem. g. Dios La S. C. R. P. de V.M. como la x'ptiandad tamb.

Viena 31 de Oct. re 1686

Marqués de Burgomayne

A rövidítések feloldása:

V. M. = Vuestra Majestad
 Ex'to, Ex'tos = hadsereg, hadseregek
 Genl. = general
 q. = que
 Cauos = caballos, caballeros
 Baruos = Barbaros
 T.po = tiempo
 prim.os = primeros
 Alem.os = alemanos
 s' = ?
 porq. = porque
 Consequencia = consecuencia
 Comunicacion = comunicacion
 Conq. = conque
 n'r'o = nombrado
 P'pe = principe
 Dem. = demando [que]
 g. = guarde
 S. C. R. P. = Sagradísima Real Persona
 x. ptiandad = cristiandad
 tabm. = también
 Octt.re = octubre

A szerző kénytelen megjegyezni, hogy a követ jókívánságának olvasatában, az abban foglalt rövidítések feloldásában és emiatt a fordításában is erős kételyei maradtak.

Előző [levelemben] hírül adtam Felségednek, milyen hadműveletekbe fogott Magyarországon az a két hadsereg, amely arra készült, hogy megrohamozza Szegedet és Pécsset. Most elmondom Felségednek, hogy Wallis tábornok maradt továbbra is — De la Vergne tábornok halála után — a Szeged fölött álló hadsereg parancsnoka, mint-hogy Caraffa tábornok még nem érkezett meg betegsége miatt.

Folytatódott a vár ostroma. A törökök, látva, hogy a vár szorult helyzetben van, elhatározták, hogy megsegtik. Ezért előresietett mintegy 6000 tatár, utánuk 14 000 török 20 ágyúval és személyesen a nagyvezír. Amint mondják, Wallis megparancsolta Veterani grófnak, aki vitéz tábornok, hogy 4000 lovassal menjen a tatárok elé. Ezt végre is hajtotta, de nem sikerült meglepnie őket, mert egy trombita, amely a legalkalmatlanabb időben szólalt meg, védelembe állította [az ellenséget]. Megrohanta a fősorakozott [tatárokat], de olyan erővel, hogy — bár nagyon ellenálltak — a barbároknak végül is menekülniük kellett, több mint 1000 halottat és 4000 lovat hagyva zsákmányul a mieinknek a csataterén.

Ez megtörténvén, Veterani tudta, hogy a nagyvezír közeledik, szinte minden idővesztés nélkül minden haderejével útra kelt, és találkozott a janicsárokkal és a tüzérséggel. Levágott közülük mintegy 600-at, és elfoglalván az ágyúk egy részét, megrohamozni indult a maradékot, amely — félvén megpróbálni a szerencsét — tönkreverve elmenekült. És Veterani, minthogy megölt több mint 2000 embert, zsákmányolt 20 ágyút, és elfoglalta az egész tábori főszerelést, nem akarván kockára tenni a győzelmet a még mindig erős ellenség ellen, 4000 lovasával visszatért Szegedre. A török, látván a zászlókat, amelyeket övéitől zsákmányoltak, és a sortüzet, amelyet az ő ágyúikból adtak le, megadta magát.

Ez igen nagy győzelem, mert azon kívül, hogy megdöbbsentette és megalázta a törököt, igen jelentős következményekkel jár, mivel a vár teljesen elzárja az Egerbe vezető utat, és megszakítja Erdély és Belgrád között a vízi összeköttetést, mert a Maros Szegednél torkollik a Tiszába, átszeli azt az egész tartományt, elszigeteli Erdély egész kereskedelmét a Tisza másik részén lévő török várakkal, nem lévén annak az országnak más hajózható folyója, mint a Maros.

Áttérvén a másik hadseregre, amely Pécsset ostromolta, elmondom Felségednek, hogy amikor Badeni Lajos herceg feljutott a vár egyik körbástyájára, a barbárok kegyelemre megadták magukat. Így több mint 2000-en rabul estek. És mivel [a várban] volt élelmiszer, ami hiányzott az említett hadseregnek, Lajos herceg már azzal fog útra kelni Siklósrá. Ez eldőlt már erre az órára az ő hatáskörében. Nem lehet tudni, vajon megrohamozza-e vagy sem Dárdát, amely az eszéki híd hídfője. Ámbár Uram, ez a hadjárat nem fejeződhetett volna be sem hasznosabban, sem dicsőségesebben.

Kívánom, hogy óvja Isten Felséged legszentebb királyi személyét, amint a kereszténységet is.

Bécs, 1686. október 31.

Burgomayne márkí

Ein spanischer Gesandterbericht über die Zurückeroberung von Szeged

Barta, László

Die Geschichte der Zurückeroberung von Szeged 1686 und der ersten Schlacht bei Zenta ist in der Geschichtsschreibung allgemein bekannt. Die hier unterschützte Quelle, der Bericht des spanischen Gesandten in Wien Marquis Burgomayne entbehrt unbekannter Angaben. Der Wert der Schrift besteht in sich selbst: der Herrscher und Staatsrat wurden durch diesen Brief über ein Ereignis, das eine ganze Region beeinflusst, berichtet.

Der Verfasser dieses Aufsatzes war an der planmässigen Forschungsarbeit beteiligt, die die Erforschung des Quellenmaterials des Befreiungskampfes gegen die Türken in Ungarn vor 300 Jahren in den spanischen Archiven zum Ziele hatte. Zur 300. Wiederkehr der Befreiung von Buda wurde von dem Archiv der Hauptstadt Budapest eine zweibändige Sammlung der Archivquellen der Befreiungskämpfe gegen die Türken veröffentlicht (*Buda expuganta 1686. Europa et Hungaria 1683—1718*, Budapest 1986). In diesem Band wurden einerseits die grösseren Archiven in Europa, andererseits ihre Quellen betreffs des ungarischen Befreiungskampfes vorgestellt. Die spanischen Archivare wollten die Ungarn betreffende Forschung nicht annehmen, so war die Erforschung der Quellen und die Verfassung des Kapitels „*Das spanische Königreich*“ die Aufgabe des Verfassers und seiner Mitarbeiter.

Im Aufsatz wird über die Mitwirkung des nicht kriegsbeteiligten Spaniens behandelt und die Rolle der spanischen Freiwilligentruppe in der Zurückeroberung von Buda hervorgehoben. Das Archiv der spanischen Krone wird im Vordergrund gestellt, die Materielien des Archivs Simancas (*Archivo General de Simancas*) und die deutschen Angelegenheiten (*Negociaciones de Alemania*) aus dem Fond Staatssekretariat (*Secretaria de Estado*) werden auch mit Rücksicht behandelt. Diese letztere Sammlung enthält die Sitzungsprotokolle des Staatsrates (*Consejo de Estado*), d.h. die Sitzungsprotokolle und Gesandterberichte der Regierung des Äusseren betreffs des Deutsch-römischen Reichs (inbegriffen auch Ungarn und Siebenbürgen).

Zuletzt werden die Ergebnisse der Hungarica-Forschungen in Simancas aus 120 Jahren zusammengefasst. Der Bericht von Marquis Burgomayne wird wortgetreu, die Abkürzungen angegeben und auch in ungarischer Übersetzung veröffentlicht.